

novi glas

glasilo

hrvatskoga

akadenskoga

kluba

god. 5 (1973)

broj 1

NOVI GLAS

glasilo
hrvatskoga
akadenskoga kluba

god. 5 (1973)
broj 1

REPORT

GIMNAZIJA U GORNJIM ŠICAMA:
POKUS BEZ
ZAKONSKE
PODLOGE

Novi Glas se bavio s hrvatskom paralelkom na gimnaziji u Gornjim Šicama. Rezultat tog istraživanja kaže nam instituciju na dobrovoljnoj bazi bez pomoći kompetentnih mjesta.

HAK
INTERN
EXTERN

NAŠA
DEMONSTRACIJA

Posle 18- ljetnoga čekanja na ispunjenje državnoga ugovora demonstrirali su HAK i KSŠ na Ballhausplatzu.

IZ UREDNIŠTVA

NG JE DOBIO NOVO UREDNIŠTVO. PREDODŽBE I NAMJENE NOVE REDAKCIJE OKO UREĐIVANJA NG-A

Izdavač, vlasnik, nakladitelj:
HRVATSKI AKADEMSKI KLUB
1040 Wien, Schwindgasse 14

Herausgeber, Eigentümer, Verleger:
KROATISCHER AKADEMIKERKLUB
1040 Wien, Schwindgasse 14

Godišnja pretplata za šest broja:
S 60.-
inozemstvo: dol. 4.20

Jahresabonnement (6 Nummern):
S 60.-
Ausland: Dol 4.20

Uredništvo: Emrich Gerhard,
Kornfeind Branko, Pavetich Stefan
Semeliker Angelika, Stefanich Rudi
Odgovorni urednik: Pavetich Stefan

Redaktion: Emrich Gerhard,
Kornfeind Branko, Pavetich
Stefan, Semeliker Angelika,
Stefanich Rudi

Verantwortlicher Redakteur:
Pavetich Stefan

Beč, srpanj 1973

Wien, Juli 1973

S A D R Ź A J

PAVETICH Stefan	iz uredništva	3
EMRICH Gerhard	pokus bez zakonske podloge	9
STEFANICH Rudi	Naša demonstracija na Ballhausplatzu	15
BAUER Franjo	dijalog	19
TOBLER Felix	Seobe Hrvatov i Ivan i Bernadin Tumpić	20
JEMBRIH Alois	Pjesme	24
SEMELIKER Angelika	Kriza čovjeka	27
DVORISCAK A.J.	Važne obljetnice u Hrvatskoj u 1973.godine	31
n.n.	Pred penzijom	39

IZ uredništva

"Novi Glas", časopis Hrvatskog akademskog kluba, dobio je novo uredništvo. Budući da je ovaj broj prvi, za kojeg potpuno odgovaramo, upotrijebiti ćemo povoljnu priliku, da se Vama predstavimo.

Uzrok promjene uredništva je fluktuacija, stvar, koja klubu nalaže od svog početka uvijek najviše problema. Osvidočeni smo o tome, da je napomenuta fluktuacija pojava i činjenica, sa kojom računati je klub po svojoj strukturi silovan, tako da smatramo čestu promjenu odbora klupskih radnih krugova prirodnom stvarom. Svakako ali garantiraju jasna zadaća i prema tome tačno izradjen koncept ovog časopisa namjernu liniju a istodobno obavezuju svako uredništvo, da kontinuirano i unutra koncepta ovog časopisa nastavi svoje djelovanje.

Ipak mislimo, da ovaj koncept nama stavlja i zadaću u istoj mjeri, kako nas obavezuje na kontinuitet, da svaki odbor za početak svog djelovanja unutra napomenutog koncepta sebi stvori program, ustanovi težišta budućeg djelovanja i ove svoje namjere objavi svojoj publici.

Unapred toga samo još jedno. Naša koncepcija nikako nije kritika bivšeg djelovanja nego zrcali naše predodžbe unutra prirodnih zadaća i ciljeva ovog časopisa. Nikako hoćemo propustiti ovu povoljnu priliku, da ne izrazimo bivšem uredništvu hvalu i priznanje za sav trud i sve napore oko uredjivanja ovog časopisa.

Sada ali da prelazimo na bitnu zadaću ovog uvodnog članka, to jest, da objasnimo naše predodžbe i namjene.

Kako ste već iz nekih vajnskih stvari primjetili, barem se tog nadamo, ići će naš trud i u taj smjer, da "Novi Glas" dobi takav oblik, kakav odgovara i serijoznijem očekivanju. Nama je ali jasno, da se ozbiljno djelovanje ne može mjeriti samo napomenutom promjenom, već uzimamo u obzir one glasove, koji kažu, da oblik nikako ne odgovara sadržaju časopisa. (ipak da budemo iskreni, veselilo bi nas, da je to jedina kritika, koju ima naša čitalačka publika u budućnosti na uredništvo "Novoga Glasa"). No da bi ali ipak uspjeli i u tome pogledu, zadužili smo jednog urednika, koji uglavnom nosi brigu za dovoljnu, dozvolite ovaj naduven izraz, grafičnu izradu. Nadamo se da će Vas zadovoljit svojim stvaralačkim djelom. Razumi se po sebi, da ne smatramo ovu točku, to jest bolja grafična izrada, non-plus-ultrom naše koncepcije, nego time, da smo nadoveli ovu namjeru kao prvu, poslužili smo se načina čitanja svakog časopisa i takorekuć približili se položaju čitalca, koji prevrtuje listove ikakvog časopisa i već po obliku i omoti sudi o njezinoj važnosti i težini. Osim toga smatrali smo ovaj način povoljnim prelazom dijela, koji se bavi općenitim pitanjima, na područje ciljeva i koncepcije "Novoga Glasa".

Prirodna je stvar pri izdavanju svakog časopisa, da se ustanove ciljevi i prema tim ciljevima išće put, kojim se oni mogu ustvariti odnosno postići.

Već od svog početka stavio si je "Novi Glas" zadaću, da iz gledališta kluba postojeći publicistički manko gradišćanskih Hrvata izjednači odnosno zapuni. Publicistička prisutnost nas Hrvata u Gradišću uglavnom ograničena je na redovito izdavanje "Hrvatskih Novina" i "Glasnika". Osim toga konfrontirani smo na tome području tišinom i prazninom. Nikako ne dovoljna baza za opširnu informaciju naše manjine.

Usporedimo ovaj skroman broj sa položajem, u kojem smo se nalazili poslije drugog svjetskog rata. Da samo napomenemo izdavanja tog razdoblja. Pokazivali su se "Crikveni Glasnik Gradišća", koji je počeo 46. godine izlaziti kao prva novina,

na dalje početkom 47. godine "Naše Selo", glavna tematika tog časopisa bio je gospodarstveni razvoj hrvatskih sela. Isto 47. godine počeo je izlaziti "Naš Tajednik", koji je kasnije promijenjen u sadašnje "Hrvatske Novine"; početkom pedesetih godina pak pojavile su se još jedne novine i to "Naša domovina". Ova široka paleta publicističkih izdanja nosila je sa sobom mogućnost, da se pojedine novine ograniče na razne grupe čitalačke publike bez toga da razlikama podnošenja izveštaja zapuste skupni cilj, naime informativno i uzbudivajuće djelovanje na narodnom području. Više je činjenica izdavanja brojnih novina pružila priliku za opširno obradjivanje i posmatranje problema iz raznih gladišta. Stvarno jesu sjajno utjecivale na opstanak i povoljan položaj nas Hrvata u razdoblju tisk nakon drugog svjetskog rata.

"Novi Glas", kao glasilo Hrvatskog akademskog kluba, stavio si je dakle zadaću, naglasivam još jednom, da i z j e d - n a č i p u b l i c i s t i č k i m a n k o g r a d i š - č a n s k i h H r v a t a i d a k a o g l a s i l o k l u b a z a - s t u p a i p r o p a g i r a s t a v k l u b a u j a v n o s t i . Nije to čin, koji služi sebičnosti i samodopadljivosti kluba nego djelovanju za narod.

Da se napomenuti cilj postigne, nadalje "Novi Glas" smatra svojom zadaćom, u s p o s t a v i t i p l a t f o r m u z a d j e l o v a n j e klupskih članova na žurnalističkom području. Time mislimo ne samo na to, da se njima pruži mogućnost za takav rad, nego da se njima olakša početak sa raznoličnim savjetima. Isto je poznato, da stvaralačka snaga svakog čovjeka lakše dodje do razvoja u već poznatoj sredini, koju taj pojedinac već poznaje nego . . . obratno.

Pri djelovanju na narodnom području smatramo bitnom i glavnom točkom s t a l n o u z b u d i v a n j e n a š e g n a r o d a informacijama, koje su tako stvorene, da utjecaju na stvaranje baze odnosno fronta, koji si je svijestan svoje vrijednosti i svojih legitimnih zahtjeva. Daljna funkcija svake stampe, koja zastupa interes ikakve manjine, jest n a m e t l j i v a k o n f r o n t a c i j a s a

javnošću naroda, koji ima majoritet i koji je ugovorom, koji je osnova njezine egzistencije, silovan da garantira jednakopravnost te manjine a prema tome i nje specifična prava. Da je slično djelovanje i u slučaju, da se manjina služi svog jezika, moguće, nije niti stvar diskusije. Praksa nakon drugog svjetskog rata, kada je naša stampa sjajno utjecala na to, da smo ušli u koncepciju državnog ugovora i tako prvi put stekli si priznanje na području svjetske diplomacije, snažan je za to primjer. Nametljiva konfrontacija, i u slučaju da je radikalna, prirodno i moralno je pravo svake manjine a osim toga neophodan faktor za njezin opstanak.

Konanačno jest "Novi Glas" u našim očima sredstvo, kojim se prikazivat mogu gradišćanski Hrvati kao povjesna pojava, realitet sadašnjosti i faktor sa legitimnim zahtjevima na budućnost. Nema sumnje, da jesmo povjesna pojava početo od činjenice seobe, preko naše specifične povijesti do sadašnjosti, a svaka povjesna pojava ima svoju zaredjenu ulogu unutra svjetske povijesti. Razumivanje povjesne povaje vodi do stvaranja povjesne svijesti a time postali bismo si svjesni i toga, da imamo matični narod i da je sasvim prirodno, da se s njime ćutimo povezani. Općenito valja danas, da se i najmanja šakica ljudi, barem u kojem kutu svijeta se snadje, sjeća svog matičnog roda i da taj rod smatra izvorom onih snaga, koje ona treba za svoj opstanak. Zašto bi dakle samo mi gradišćanski Hrvati stavili tu općepriznatu navadu u pitanje? Prema tome ali isto je jasno da hoćemo sačuvati našu specifičnu svojstvenost. U slučaju da uspješno riješimo taj posao, to znači da povežamo osjećaj povezanosti sa matičnim rodom, sa osjećajem vrijednosti naše specificnosti imamo realnu šansu da i naš narod prihvati opstanak kao stvar zu koju boriti se je vrijedno. Time postala bi borba za opstanak općenitom i svakidanjem zadaćom odnosno nalogom.

Konano, kad smo Vama već objasnili naše ciljeve, hoćemo dodatno još pokazati na sematiku sadržaja, koja je stvorena pomoću težišta i ciljeva "Novoga Glasa" i koja Vama pruži prilično točan kip sadržaja ovog časopisa za budućnost. Prilično točan kip radi toga jer nam je jasno, da neće biti ni ti potrebno a više puta ni moguće, da iscrpimo čitav spektrum te šematike.

Kip tih rubrika po priliki je ovakav:

- Uvodni članak - komentira društvene događaje austrijske javnosti s apecifičnim obzirom na našu manjinu.
Dalje pada u tu rubriku komentar internih problema HAK-a odnosno naših društava
- Report - smatramo glavnim člankom svakog broja; predmet reporta doluča se na sjednici uredništva; report kao analiza na temelju rešersiranja i istraživanja;
- "oko nas" - članki vezani su na to, da se bave općenitim problemima (partijsko-politične, društveno-politične, socijalno-politične stvari)
- povijest gradis- - je naša povijest za većinu nas
čanskih Hrvata svih "vicus hispanicus"? misli se naredovite članke iz povijesti naših sela - pokušaj stvaranja povjesne svijesti?
- literatura i kultura - rubrika, koja predstavlja pjesme, recenzije i komentira kulturno-literarno djelovanje u Austriji i Hrvatskoj
- intervju - povodom važnih događaja truditi ćemo se da objelodanimo stav kompetentnih ljudi odnosno mjesta

Nije stvar ovog članka, da se gubimo u detaljima nego da upornate naše predodžbe i namjere za djelovanje na "Novom Glasu".

Dozvolite još samo, da izrazimo želju nas svih, koji radimo oko uređivanja "Novoga Glasa", na Vas, čitalačku publiku. To je želja, da ne bismo radili u bezračnom prostoru. Da konkretiziramo, čekamo na odziv ili negativan ili pozitivan. Svjesni smo si toga, da u prvom redu uredništvo može sa svojim prinosom uspostaviti bazu za opširnu diskusiju. Ipak Vas molimo, da nas i u slučaju, da dobite negativan i nepovoljan utisak potpomažete Vašom kritikom.

U tome smislu na plodnonosnu suradnju
Pavetich Stefe /odgovorni urednik

Hrvatska paralelka u Gornjim Sicama:

pokus bez zakonske podloge

"Hrvati i Slovenci imaju pravo na elementarno školovanje na hrvatskom i slovenskom jeziku i na odgovarajući broj svojih srijednjih škola."

To se kaže jasno i puno obećanja u članu 7 austrijskog državnog ugovora. Prema koruškim Slovenacima to se obećanje već ispunilo prije nekoliko godina. Oni imaju u Celovcu svoju slovensku gimnaziju, koju pohađa oko 400 djaka. Mi Hrvati, kojih nas ima duplo toliko koliko Koruških Slovenaca, mi još nemamo srednje škole, - ili ?

Ovakva su bila razmišljanja redakcije kad smo se počeli točnije baviti s pitanjem "hrvatska gimnazija, u Gornjim Sicama."

S raznih strana smo čuli da je ovaj školski pokus, ova probna škola već prestala, a drugi opet tvrde da samo još životari.

Da bismo saznali pravu istinu i da bismo mogli informirati naše čitaoce kako ovaj eksperiment zaista izgleda mi smo išli u južno Gradišće i počeli smo naša istraživanja.

Pomisao, da bi se počelo s ovakvim školskim pokusom, redila se kod dra. Linzera. U tu svrhu osnovano je "Društvo za podupiranje južno-gradišćanskih Hrvata" s predsjednicima:

dr. L I N Z E R

socialistički savezni zastupnik W A G N E R

Političari "za", ali bez podupiranja

Zaključilo se, da će se poduzeti sve, da bi se ovaj plan realizirao što prije. I tadašnja narodna savezna vlada izrazila je svoju principielnu suglasnost. Kad se to sve predložilo zemaljskom školskom savjetu izjavio je predsjednik ovog savjeta, zemaljski poglavar K e r y, da zbog prioriteta drugih školskih zgrada novogradnja hrvatske gimnazije dolazi u obzir najranije nakon 10 godina. Jedino što bi se paralelni razred mogao realizirati odmah.

U školskoj godini 1970/71 počelo se mješovitim (koedukativnim) prvim razredom za Hrvate, i rad se u prvoj godini razvijao relativno dobro. Jedinica Hrvata u internatu, postojala je samo jednu godinu. U drugoj napustilo se to, zbog nedostatka mjesta u internatu. Protiv toga se protestiralo u junu 1972 i predan je spisak svih zahtjeva ministarstvu prosvjete:

1. Priznanje vlastitog statuta za hrvatski paralelni razred u Gornjim Šicama.
2. Minimalni broj djaka u ovim razredima treba da bude deset.
3. I učitelji koji imaju samo hrvatski ispit za glavne škole trebaju dobiti pravo da predavaju ovdje.
4. Jedinica u internatu i u školi.
5. Hrvatska nastava bi morala biti prije podne.

Jer do ovog vremena paralelni razred u Gornjim Šicama postojao je samo na osnovi dobre volje svih učesnika, naročito direktora W e r t h n e r, - bez ikakvih saveznih ili zemaljskih zakonskih podloga. Zahtjev smanjenog broja djaka oslanjao se na izjavu dra. K r e i s k o g, koji je priznao da manjine trebaju posebna prava.

Ali na ovo pismo mjesecima nije bilo odgovora. Onda su se 2. maja 1973 lično obratili dr. Linzer, načelnik P o m p e r,

kao nasljednik sav.savj. Wagnera, i dir. B e r l a k o v i ć
dru. S i n o w a t z - u. Minister je izustio svoj
pozitivni stav prema ovome školskom pokusu i obećao je skoro
rješenje u opće-austrijskom interesu.

Evo kratki politički osvrt na paralelku u Gornjim Šicama. Od
posebnog značaja za nas je nastava kao takva i sadašnja
situacija hrvatskog tečaja.

Nastava bez plana, bez sredstava ali popodne

Sada tamo predaje dir. B E R L A K O V I Ć iz Stinjaka;
on nije nastavnik ali ima veliki hrvatski ispit (za glavne skole).
Osimtoga je predavao godinu dana u Jugoslaviji, tako da per-
fektno vlada hrvatskim književnim jezikom.

Za sada se hrvatski predaje fakultativno, ali postoji plan da
postane obavezni predmet od 5. razreda - ma da zato još nema
nikakvih zakonskih podloga.

Sada imamo prvi, drugi i treći razred, ali sva hrvatska
nastava je poslije podne. A što to znači u fakultativnom
predmetu - tu se slažu svi pedagozi.

Nakon teškog školskog dana nećemo uspjeti da popodne zaista
zainteresiramo djake u fakultativnom predmetu.

Prvi razred je koedukativni, 13 Hrvata, imaju 3 sata hrvatski.
Ovdje je cilj uglavnom taj, da dosta jakom motivacijom djaci
budu vrdjeni od dijalekta i germanizama ka hrvatskom
književnom jeziku. Najbolji djak cijelog prvog razreda je
I v a n ĉ i ć L e o p o l d iz Nove Gore.

Drugi razred je čisto hrvatski, 22 djaka, 2 sata hrvatski
tjedno. Privatno sastavljeni nastavni plan dir. Berlakovića
ovdje uglavnom predvidja konfrontaciju s grad.-hrv. autorima,
uz to je daljnji cilj bolje upoznavanje grad.-hrv. povijesti.
U ovom razredu je i jedini djak iz sjevernog Gradišća:
D r a g Ń i ć M a r i c a iz Klimpuha; medju najboljima
je u svome razredu.

U trećem razredu imamo pokraj 20 Hrvata i u 4 djaka njemačkog materinskog jezika. Zadaća je ovdje intenzivnim radom na području hrvatske literature i hrvatskog štiva povećati rječnik i obogatiti izražajne mogućnosti djaka.

Najveće poteškoće u svim razredima su u tome što fale odgovarajuća učila. Od aprobiranih knjiga imaju na raspolaganje samo "Naš jezik" i dvije čitanke. Pokraj toga upotrebljavaju grad.-hrv. literaturu, "Novi Glas" i pomoćna nastavna sredstva iz Jugoslavije, koja su izabrana vrlo pažljivo. Budući da praktički nema nastavnih planova, da nema nikakve pomoći sa strane ministarstva ili zemaljskog školskog savjeta, cijeli rad zapravo zavisi od vlastitih inicijativa i improvizacija.

"Djaci, otkuda ste?"

Zanimljiva je i geografska raspodijeljenost djaka:

<u>Sjever</u> :	Klimpuh	1
<u>Sredina</u> :	Filež	4
	Mali Borištof	1
	Gerištof	2

Svi ostali potjecu iz juga, ponajviše iz Stinjaka, Nove Gore, Pinkovca i Čembe; dok ima iz Čajte samo 1 djak.

Djaci iz Pinkovca i Nove Gore, iz sjevernog i srednjeg Gradišća su u internatu. Ovi dobivaju 300 šilinga mjesečno od "Društva za podupiranje južno-gradisćanskih Hrvata". Djeca iz Stinjaka su najvećim dijelom u poluinternatu, svi ostali putuju svaki dan.

Zbog nedovoljnog broja odgojitelja i nedostatka mjesta i zbog manjkanja koncepta sa strane ministarstva ni u internatu ne postoji mogućnost, uz svu dobru volju dir. R o i s s a, da bi Hrvati studirali zajedno.

Zanimljivi detalji

Jedina potpomoć ovome pokusu, a i to samo prve dvije godine, bila je novčana pomoć Hrvatskog Kulturnog Društva u iznosu od 100.000 i 50.000 šilinga.

Interesantna činjenica kod ovog pokusa je to, da je ovo "Društvo za podupiranje južno-gradišćanskih Hrvata" prvo hrvatsko društvo koje je shvatilo, da je rješenje hrvatskog problema samo onda moguće ako obje političke partije suradjuju. Tako su si dijelili na početku predsjedništvo dr. Linzer i poslavnik Wagner.

Kod intervjua čuli smo od socijalista Wagnera nekoliko vrlo zanimljivih odgovora. On je rekao, da su ga prilikom osnivanja paralelke hrabрили partijski funkcionari kao G r a t z, P i t t e r m a n n i Kreisky, čak i sam predsjednik J o n a s je mišljenja daje to neophodno potrebno.

Kad je gosp. Wagner stupio u mirovinu njegovo mjesto je zauzeo socijalistički načelnik Pomper; on sam dođuše nije Hrvat, ali izvrsno govori hrvatski.

U jednom drugom intervju-u rekla nam je nastavnica (za njemački jezik) u trećem razredu da imaju Hrvati na početku nešto jezičnih poteškoća, ali da se to marljivošću može barem dobro izgladiti.

"Samac u pustinji"

Iz svega ovoga iznesenog možemo na kraju zaključiti: Hrvatski paralelni razred u Gornjim Šicama postoji, ali ne zaslugom ministarstva ili zemaljskog školskog savjeta, koji do sada nisu pridonijeli ništa osim lijepih riječi. Nije to ni zasluga hrvatskog školskog inšpektora, koji je jednostavno spavao kad su se pružile razne mogućnosti osnivanja hrvatskih škola (glavnih škola i gimnazija) i tako je sve to promašio. Niti HKD ni najveći dio učiteljstva nisu pridonijeli k boljem

razvitku pokusa. I tako se može pokus osloniti samo na vlastitu inicijativu i na dobru volju gimnazije u Gornjim Šicama, i ovde moramo posebno podvući djelatnost dir.

Werthnera, dir. Roissa i dir. Berlakovića. Nadalje se zalagalo "Društvo za podupiranje južno-gradišćanskih Hrvata", ali izgleda kao da je i ono već izgubilo velik dio svog idealizma i optimizma.

A zato posebnu gimnaziju

I upravo iz ovih činjenica se vidi,

da ova paralelka ne znači
ispunjenje člana 7.

Aspekt, da ovaj pokus uprkos manjkanja potpomoći postoji i ugovorene obaveze Austrije nam opet označuju, da je krajnje vrijeme, da lijepim riječima konačno slijedu činjenice, da se izgradi hrvatska gimnazija u odgovarajućem mjestu.

Dok se to nije realiziralo, dok paralelka u Šicama nema čak ni svoj status, tako dugo se ne smije govoriti da nema problema i da je član 7 ispunjen, jer to bi bila jednostavno laž!

Emrich Gerhard

Širite Novi Glas!

18 ljet dugo se državni ugovor nije ispunio:

NAŠA DEMONSTRACIJA NA BALLHAUSPLATZU

Utorak 22. 5. 1973. l.j. su demonstrirali Hrvatski akademski klub i Klub Slovenski Študentov na Bečanskom Ballhausplatzu protiv neispunjenja člana 7 državnoga ugovora. U tom članu su garantirana slovenskoj i hrvatskoj manjini u Austriji posebna prava, ka su potribna za njihov opstanak.

Dobar kip o uzroku, povodu i cilju toga protesta nam daje vijest, ku su ove dvi študentske organizacije oglasile na austrijsku stampu jedan dan prije demonstracije:

Am 17.5.1973 schickten wir Ihnen eine Benachrichtigung, daß die beiden oben genannten Organisationen am 22.5.1973 eine Demonstration um 9³⁰ am Ballhausplatz abhalten.

Wir sind uns bewußt, daß wir damit eine in Osterreich unpopuläre Maßnahme setzen, doch nach 18-jährigem vergeblichen Warten auf die Erfüllung des Staatsvertrages erscheint es uns gerechtfertigt, mit einem solchen Schritt an die Öffentlichkeit zu treten. Es geht uns nicht darum Krawall zu schlagen, sondern wir fühlen uns verpflichtet, auf die Nichterfüllung des Staatvertrages in einem gesamtösterreichischen Interesse aufmerksam zu machen, die Öffentlichkeit über das Ausmaß und die Hintergründe dieses Problems aufzuklären.

In diesem Sinne hoffen und bitten wir Sie, diesem Anliegen der österr. Minderheiten die gleiche konstruktive Aufgeschlossenheit entgegenzubringen, wie sie das auch bei der Lösung des Südtirol-Problems taten.

Ki si pročita ovu obavijest malo pazljivije, će naći u njoj čitavu analizu ove demonstracije:

17.5.1973. l.j. poslali smo Vam obavijest, da čedu ove dvi prije imenovane organizacije održati utorkom, 22.5.1973. l.j. u 9³⁰ na Ballhausplatzu demonstraciju.

Mi smo si svišni, da ćemo s tim poduzeti jednu u Austriji nepopularnu mjeru, ali posle 18-ljetnog uzaludnog čekanja na spunjenje državnoga ugovora čini nam se opravdano, da stupimo s takovim korakom na javnost. Nam ne ide zato, da načinjimo krayalj, nego mi se čutimo zaduženi, da upozorimo u interesu cjele Austrije na neispunjenje državnoga ugovora i da pokažemo javnosti razmjere i dablje uzroke ovoga problema.

U tom smislu se ufamo i Vas molimo, da pokažete prema ovoj molbi austrijskih manjin istu konstruktivnu otvorenost duha kao ste to činili pri riješenju problema Južnoga Tirola.

---

bewußt, daß wir damit eine in Österreich unpopuläre Maßnahme setzen

---

svisani, da ćemo s tim poduzeti jednu u Austriji nepopularnu mjeru

---

Odbor HAK-a si je dobro premislio argumente pro i contra demonstracije. Uvijek si je bio svistan značenja ovoga koraka i nikad nije vladalo "hurra, gemma demonstriern"-mišljenje. Konačna odluka je bila teška odluka.

---

doch nach 18-jährigen vergeblichen Warten

---

ali posle 18-ljetnoga uzaludnoga čekanja

Svi argumenti i glasi protiv demonstriranja ko u oči HAK-a nisu skupa toliko vrijedili kao ov jedan za. U ovom jednom argumentu su sadržani uzrok i povoda naše demonstracije: 18. obljetnica državnoga ugovora, ugovora, koga Austrija još danas nije ispunila.

---

wir fühlen uns verpflichtet

---

mi se čutimo zaduženi

Da problem državnoga ugovora svakomu našem društvu na srcu leži, je jasno. Ali HAK kao forum progresivne hrvatske akademske mladine je do sada jedino društvo, komu je moguće, da povuče iz toga takovu konsekvenciju, da ide na cestu demonstrirati.

---

es geht uns nicht darum, Krawall zu schlagen

---

nam ne ide zato, da načinjimo kavalj

Ove dvi organizacije kao manjinski študentski klubi nimaju toliko članov, da bi mogli velik kavalj načinjit. To i nisu kanile. Od HAK-a je bilo točno 33 članov, a sve skupa oko 70 študentov, ki su na ovom "Sitzstreiku" diozeli. Nosili su transparente, ki su njihova upotrbljavanja i proteste potvrdili:

"Art. 7 - Prüfstein für Europareife"

"Gegen die sprachliche Aushungerung der Kroaten in Schule und ORF!"

"Hrvati smo - Hrvati kanimo ostat!"

"Für Südtirol vor die UNO -

für Kroaten und Slowenen bewußte Germanisierung"

"Vertragsbrüchiges Österreich - 18 Jahre
den Staatsvertrag nicht erfüllt !"

"Gegen die Zusammenarbeit der Regierung mit
antislowenischen Kräften !"

"Ein Volk, das andere unterdrückt, kann
nicht frei sein."

Predsjednik Hrv. akademskoga kluba, Kornfeind Branko, je u kratkom govoru ponovio zahtjeve Gradišćanskih Hrvatov i je rekao, da se Savezna vlada nije potrudila, da odgovori na rezoluciju, ku joj je predao HAK pred 6 miseci. Predsjednik KSS-a, Wuttej Bertl je u svojem govoru pred svim odsudio sudjelovanje Savezne vlade s protislovenskimi krugi, i je potkrovaio zapeljivanje dvojezičnoga obaveznoga školstva po teritorijalnom principu. Kroz letke su študenti informirali ljude, ki su mimo išli, zač oni demonstriraju. Na toj letki piše HAK: Wir stellen entschieden fest, daß wir hier nicht um Almosen betteln, sondern vielmehr berechnigte Forderungen, die zu erfüllen sich Österreich im Staatsvertrag verpflichtet hat, anmelden und auf die Ausführung des Artikels 7 bestehen. Dakle se je ovo wani odigralo, išla je delegacija ovih dvih organizacijev (2 hakovci, 2 Slovenci) u Bundeskanzleramt i je predala Saveznomu kanceleru dru Kreiskomu rezoluciju. Dr. Kreisky je študente primio i im je obećao jedan drugi termin za razgovor.

Demonstracija je bila najavljena od 9³⁰ do 10³⁰, dakle jednu uru. Nati čas su se demonstranti točno držali i savršili svoju akciju.

---

die gleiche konstruktive
Aufgeschlossenheit

istu konstruktivnu
otvorenost duha

Ča se tiče reakcije je ova demonstracija dobro pokazala, da se otvorenost duha najmanje more najt kod novinarov i kod ORF-a. Prvu reakciju i vijest smo čuli isti dan u Mittagsjournalu Austrijske radio-televizije: "..... demonstranti si sami nisu očekivali vako malo diozimalje ..... bilo je već policistiv i

pasantov nego demonstrantov ..... kad im je Kreisky obećao drugi termin za razgovor, skitili su svoje transparente i spravili su se u Volksgarten." Na ovu neobjektivnu i smišnu vijest su člani HAK-a telefonski protestirali kod redakcije Mittagsjournala. Uspjeh: Redakter Fischer je obećao objektivan izveštaj o budućem razgovoru s drom Kreiskom i drugić: FS 1 je doprimio u Zeit im Bild - Nachtausgabe kratku vijest i film o demonstraciji - ow put ali bez smišnoga načina.

Jako skromno su dnevne novine pisale o demonstraciji:

Kurier: ništa

Kronenzeitung: ništa

Presse: u glosi "Von Tag zu Tag" pišu slijedeće:

Minderheiten bei Kreisky. Eine Gruppe von 50 kroat. und slowenischen Studenten demonstrierte am Dienstag während der Sitzung des Ministerrates auf dem Ballhausplatz. Sie wiesen in Transparenten und Ansprachen darauf hin, daß Österreich nach 18 Jahren noch immer nicht alle Artikel des Staatsvertrages erfüllt habe. Bundeskanzler Kreisky empfing eine Abordnung und versprach einen weiteren Gesprächstermin.

Malo opširnije ali slične izvještaje daju druge novine, i to Wiener Zeitung, Arbeiterzeitung, Kleine Zeitung, Südost-Tagespost i Salzburger Nachrichten. U ovi poslidnji novina možemo citati:

Mini-Demonstration. Etwa 50 Vertreter slow. und kroat. Minderheiten im Burgenland (hauptsächlich linke Studenten) demonstrieren .....

Triba se još konstatirat, da su komunistične novine "Die Volksstimme" najveć pisale o ovoj akciji i da su doprimile još i jednu sliku na prvoj strani.

A u radiscu ? bvz: šuti. BF: šuti. Hrvatske Novine: objektivan izvještaj bez komentara.

Stefanich Rudi

Ne znači da si čovjeka u nešto uvjerio ako si ga natjerao da šuti.

John Morley

Današnja omladina možda ne zna što hoće. Ali ona točno zna - što neće.

John Osborne

Kad je duh zadovoljan, znak je to njegovog opadanja ili zamora.

Montaigne

C....činovnik

G....(vidi u tekstu)

C: Ime!?

G: Wäregern R.P. German.

C: Mhm, to je lipo ime. (piše ime)

Kada ste se rodili?!

G: 15. 5. 1955.

C: (pogleda ga kratko i gledajući opet na papir mu se nekakav ironičan smih na usnice pofuzne - si znamda misli, kako fajno i rafinirano je Austrija to stvorila da još nije ispunila član 7 državnog ugovora. Po novom sistemu - ovde se vidi kako napredna i otvorenog duha je Austrija sa svimi svojim činovniki - piše datum) 1955 05 15

a kade?!

G: A med Štikapronom pak Vorištanom va jednom auti od črljenoga križa. Zato i moja pokraćena imena od moji dvi kumov: R. pak P.

C: Dakle u autu za spasavanje!? Najbolje ko onda napišemo Željezno (piše).

Vas materinji jezik?!

G: No jo, ovde neznam ča ću Vam zapravo reć: moja mat i moj otac su hrvati, a naučili su me jedan jezik, koga oni za nimškoga držidu.

C: No to nije tako teško. Imal sam već ovakovih slučajev, tako da bi ur mogao vrijeđa ispit za psihiatera položiti i onda jednu kliniku otvoriti. Ali kad ovo moje mjesto ne kanim napustiti, si drugačije pomorem: pod materinji jezik ću napisati onda nim-hrvat, pak gotovo!

Felix Tobler

U vrijeme turskih osvajackih bojev, od druge polovice XV. do konca XVI. stoljeca, prozivljava hrvatski narod razdoblje svoje najveće tragedije. Hrvatska je u ovi boji za dugo vreme izgubila veliki dio svojega teritorija. Pravda, prava tragedija ne postoji toliko u gubitku teritorija, ar su Hrvati kasnije uz pomoc drugih narodov oslobodili od Turkov posjedene zemlje, nego tragediju ove zemlje treba gledati u prvom redu u seobi Hrvatov, ke duraju skoro 100 ljet.

U slijedecem članku hoću pokazati na ulogu hrvatskoga plemstva u okviru ovih seobov, i to najprije na temelju već poznatih općih historičnih faktov, a zatim hoću kao model, na kojem se po mojemmišljenju u nekom smislu zrcali tragedija hrvatskoga plemstva u ono doba, prezentirati obitelj Tumpić.

Po izgubljenoj bitki na Krbavskom polju trudilo se je skupa-spravno hrvatsko plemstvo na saboru u Bihaću 1494 lj. zauzeti skupno stanovišće prema turskoj pogibelji. Čini se, da je većina plemstva bila za sporazum s Turki, jer, kako su oni istaknuli, "neznamo niti jednoga drugoga jezika, izgubili smo svoja imanja i dobra, ca skoro onemogućuje odlaziti u neku drugu zemlju, dok nam nagodba s Turki pruža mogućnost ponovno zadobiti izgubljena imanja i dobra". Po bitki na Krbavskom polju pritisak Turkov nije popuscao.

Jedan od najostrijih neprijateljev sporazuma s Turki bio je Bernardin Frankopan. Zbog toga je on, iako jur star (imao je tada 69 ljet), krenuo na sabor nimskih knezov i stalisev, ki se je ljeta 1522. priredio u Nürnbergu, kađe je održao vrlo zanimljiv govor, ki nam je sacuvan u cijelosti. Bernardin Frankopan među ostalim konstantira, da Hrvatska jur dugu

poredicu ljet pelja borbe s Turki bez pomoći ostalih zemalj i narodev. Te borbe su isčrpilemoć zemlje, ka osobito propada zbog paničnoga bižanja i seljenja stanovništva u tudje zemlje. Bernardin Frankopan je na istom saboru odlučno uticao na stvaranje sporazuma med ugarsko-hrvatskim kraljem Ludovikom II. i nadvojvodom Ferdinandom. Prema tomu sporazumu je Ludovik II. predao senjsku kapetaniju austrijskomu nadvojvodi, ki je u Senj i u druge grade senjske kapetanije poslao svoju vojsku, ča je pridoneslo višoj sigurnosti na jugu Hrvatske i smanjilo seobe Hrvatov iz onoga dijela Hrvatske.

Nakon Ludovikove smrti u bitki kod Mohača 1526. ostala je hrvatsko-ugarska država bez vladara, pa je tribalo birati novoga kralja. Jedan dio Hrvatov odabrao je 1. siječnja 1527. u Cetinu austrijskog nadvojvodu Ferdinandu za hrvatskoga kralja, a drugi dio Ivana Zapolju. Ta nesloga hrvatskih velikašev imala je teške posljedice: turskoj opasnosti pridruži se sada medjusobna borba hrvatskoga plemstva, borba, koja je bila često puta nemilosrdnija i krvavija, nego borba s Turki.

U isto vrime, dok su Turki haračili po hrvatski kraji, osvajali jedno mjesto za drugim, a gospoda se tukla medju sobom, počinju hrvatski seljaki napuštati staru domovinu. U neki kraji Hrvatske seljaki napuštaju zemlju u tolikom broju, da su ovi kraji ostali bez stanovnika. To je ponukalo hrvatske plemiće, da odlučno ustanu protiv preseljivanja seljakov u zapadnu Ugarsku i u Austriju. Ljeta 1532. ljuto se tužu hrvatski plemići kralju Ferdinandu na ugarske, štajerske i austrijske velikaše, ča vabu hrvatske seljake i na ti način ostavljaju zemlju bez obrane. Ljeta 1535. sastaje se hrvatski sabor u Topuskom i izabere dva svoje izaslanike, Ivana Tumpića i Mihalja Budišića, koji čedu kralju Ferdinandu predložiti pritužbe i zahtjeve hrvatskoga sabora. Medju najozbiljnijimi pritužbami bila je pritužba protiv kranjskih, austrijskih i ugarskih velikašev, ča šalju u Hrvatsku svoje poslanike, kiji mamu seljake da ostavu Hrvatsku i da se preselu u njihove zemlje. Hrvatski sabor

traži od kralja, da zabrani seobu hrvatskih kmetov i da naredi, neka se preseljeni kmeti vratu.

Jedna od plemićkih obitelji, na kojoj se gotovo kao u jednom zrcalu vidi tragični položaj hrvatskoga plemstva u ono doba, bila je obitelj Tumpić de Vranograc. Brati Ivan i Bernardin Tumpić stupili su po biranju nadvojvode Ferdinanda za hrvatskoga kralja u njegovu službu i novačili u njegovo ime vojnike za obranu zemlje paše i sami borili protiv Turkov. Bernardin Tumpić je uzdržavao na vlastiti trošak 20 konjanikov, ča je zadugo njegove financijske moći preopteretilo, jer je morao za plaćanje najamničke dužnosti (Sold) kao sam kaže ... "schier all und die pesten pawren versezen."

1540. ljeta otputovao je u Beč, da daje na dvoru izvještaj o teškom položaju u Hrvatskoj i da zamoli za djelotvorniju financijsku potporu za obrambu hrvatske zemlje. O svršetku njegovoga poslanstva nije ništa poznato. Prije nego se je povratio u Hrvatsku predao je dvorskoj komori jednu spomenicu, koja po mojem mišljenju zgodnije neg bar kakova suha znanstvena analiza pokaže mišljenje hrvatskoga plemstva u ono doba, tako da držim objavljene ovoga dokumenta za prikladno. Tekst same spomenice glasi:¹

"Romisch(er), auch zu Hungern und Behaim khu(niglicher) M(ajestä)t etc. verordnet hof cammer ret, edl, gestrenng, gunstig und gebitend herrn!

Ich bin weder von einer lanntschaftt noch niemanz hieher verordnet worden, sonnder das ich ein lange zeit der ro(misch) khu(niglichen) M(ajestä)t diener gewesen unnd noch bis her als ainem treuen diener wol anstedt, thun wolt. Derhalben in meinen geschefften alher khumen unnd was mein mainung und das geschafft ist, will ich e(wer) g(naden) des anzuzaiigen nachuolgunt zuuernemen geben.

Als nemblich wol von nöten wer, das das Crabatenlant furan bas(!) versehen wurd als bisher beschehen ist worden. Unnd nimpt mich nit wenig wunder, das man also die crabaten inn das lant so gar niederlest und ir werung alhie zu haben vergunt. Dahnn was von dem turken uberliben, ist ausser zogen unnd noch teglich mer heraus zeucht, damit das lanndt gar öd wirt. Wan nun die khrabatiscen baurrn sich also in denen landen niderlassen wöllen, so ist abzunemen, das wir

als die nachperschafft das lant alain nit zuerhalten muglich. Unnd werden wir aus den schlössern zu zihen verursacht, dann es ist zu bedengen, das solliches an folk nit muglich ist zuerhalten. Als viel feind, ist der paurn hie ir wonung zu haben, als laid wirt hernachuolgen. Dann der feint wirt nur est mer raum unnd plaz nislant haben und die eurigen alsdann angreifen. E(wer) g(naden) solliches der ro(misch) khu(niglichen) M(ajestät) anzuzaiigen nit entlassen wöllen, damit ein weg darin betracht wurdt, mit denen so noch darinen, wurd zuerhalten und befriden. Wier als die nachperschafft was unser vermugen, zu nuz gern das pest thun wöllen unnd himit beuelhen thun.

E(wer) g(naden) gehorsamer

Bernhardt Tumpitsch

Prosvjedi hrvatskoga sabora i plemstva s obzirom na djelotvorniju obrambu zemlje i prepovid iseljavanja hrvatskih seljakov odnosno povratak već iseljenih nisu u prvi mah imali nikakovoga uspjeha. Tek utemeljenjem Dvorskoga ratnog vijeća (Hofkriegsrat) 1556. ljeta i polaganim nastajanjem Vojne krajine postavno je ratovanje u Hrvatskoj na solidniju bazu. Ča se ali tiče vraćanja iseljenikov, je poznato, da se ovi već nisu vraćali u staru domovinu, premda su hrvatski plemići ponavljali svoje molbe o vraćanju kroz cijelo XVI. stoljeće.

¹ Hofkammerarchiv Wien, Niederösterreichische Kammer, rote Nr. 8 (1540), fol. 1181

Alojz Jembrih

...

kad bih htio geometrijski
sva stabla postaviti koso
(možda bi sunce dobilo ljudske oči)
može bit da bi puklo od jada
jer jedine su krošnje koje ne
proklinju njegov začarani krug
ni onda kad vjetar ostvari
geometrijsku bilo čiju zamisao
i sunce u svom krugu ostaje isto
veliko toplo visoko sunce
nikad astronautsko

Poderano jedro

Ne dozvoli da ovo poderano jedro
već

istrunulog jedrenjaka
raznesu vjetrovi pješćani
uzmi ga namoćenog

u moru

prostri stol naš
svagdanji

stol na kojem smo uz miris
predvećerja

jeli ispečenu ribu tvog
priželjkivanog ulova

sjeti se gnjilog jedrenjaka
na tom

istom poderanom jedru
ostao je

očaj razbješnjelog mora tudinskog

možda gtr.

Dan X

ispisivali su naše ime

kad

još nismo znali za postojanje na papiru

bio je to dan X u kojem su

drugi

mjesto nas računali i izračunali

$X = 1161947$ ili koji god drugi broj

uvedeni

u kartoteku vremena plašljivog

počeli smo trovati svoju krvavu put

njihovim

razumom i disanje je postalo otrovno

bezbolno trovanje u nekom danu X

nosimo

drugom danu X čiju vrijednost

nisu u mogućnosti ustvriditi ni mudraci

sa

Istoka i Zapada ni proroci koznosa

a kamo li kompjuteri najvećeg savršenstva

K R I Z A   Č O V J E K A

Nikada u povjesti nije znao čovjek o sebi toliko kao sada. Nikada ga nisu informacije o njemu tako nesigurala. Prije čovjek držao je sebe za sredinu, krunu i gospodara svijeta.

Taj tradicionalni osjećaj vlastite vrijednosti oslabile su moderne znanosti korak po korak. Prvi potres dobije kroz otkrivanja Keplera i Galilejia. Saznanje, da svijet, i tako čovjek, nije sredina svemira, prouzročilo je pravi udarac. Najedan put čovjek čutio se osamljen u čitavom svemiru. U 19. stoljeću slijedi drugi udarac. Teorija evolucije Darvina uspjela je sve više. Danas se skoro općenito misli, da se čovjek razvio iz životinje. Granice između čovjeka i životinje postale su netočne. Tako izpađe jedna važna razlika, kojoj je čovjek svoj poseban položaj zahvalivao. Čovjek mora sada priznati, da on reprezentira samo jedan mali dio u krugu živih bića. Konačno završio je Freud sa svojom psihologijom rušenje starog mišljenja o čovjeku. Pokazao je, da mi nismo sami naši "gospodari", nego da nas nepoznate moći rijede i vode. Pitanje slobode i odgovornosti čovjeka bivaju nešto novo. Dugotrajni protest protiv svakog djela ote trostrukne desiluzacije čovjeka je predobro razumljiv. Danas je taj protest umuknuo. Moderne znanosti pobijedile su. One su sakupile velika iskustva, da daju odgovor na pitanje "što je čovjek". Prvo uporište (Anhaltspunkt) za odgovor na pitanje možemo uzeti povijesti. Ako moramo priznati, da svi tradicionalni odgovori izgledaju kao tuđi, nemožemo na nijedan drugi način doći do jednog novog puta pitanja za čovjekom, nego da preuzmemo otvoreno pitanje (iz tradicije) i se damo od njega potaknuti.

Najpoznatiji odgovor na to pitanje je, da je čovjek pametno biće. Ova klasična definicija je zapravo zajedničko dobro čitave zapadne kulture. Danas je već skoro obično u kritiki, da ova definicija unaprijed stoji u pogibeli, da dijeli čovjeka u dva dijela, i to u tijelo, koje ima čovjek jednako sa drugim bićama i u "razumno biće" (Vernunftseele), koje njega kao čovjeka karakterizira. To dijeljenje u dvoje neprepoznaje, da je razum čovjeka u tijelo ucijepljen i obratno razum vodi tijelo, i to je specifično za

čovjeka. U jednom kasnijem razdoblju postajalo je mišljenje, da čovjek živi u jednom njemu od prirode (Natur) unaprijed određenom i odlučenom redu. Njegova sudbina postajala je utom, da živi po tom redu. U današnjoj znanosti o čovjeku postoji nadaleko slaganje, da ne egzistira jedan posebno određen prirodni red za etično držanje čovjeka. Dak su svadruha živna bića sigurna sa svojim instinktom i u svojoj okolini, čovjek je prilagođen i otvoren prema svijetu, nije određeno biće. On si još mora svoj posebni svijet stvoriti.

Tako čovjek nije prirodno, nego kulturno biće. Povijest kaže, da je čovjek cudnovito mnogovrstan i promjenljiv. "Razbojstvo krvno oskvrnuće (Blutschande) i umorstvo.... sve ima svoje mjesto između dobrih činova .... samo jedino je sigurno, naime da samo po razumu ništa nije pravično, sve se mjenja vremenom. Ta biološka sloboda čovjeka dokazuje, da je čovjek historično biće, koje se razvilo kroz historički susret sa drugim narodnostima sa drugom kulturom.

Tako se mora razlikovati između toga, što je napravila priroda iz čovjeka i između toga, što je čovjek tokom povijesti napravio iz sebe. S vremenom čovjek mora svršiti svoju karakterističnu osebnost - stalno drugačiji - on živi u bezkrajnoj težnji (Sehnsucht) i u bezkrajnom ufanju.

On je, tako bi se moglo definirati "sam sebi pridošla nedefiniranost". Tako je čovjek tokom povijesti neprestano tražio na pitanje "Što je čovjek" dati odgovor. Čim postoji više odgovora na ovo pitanje, tim je teže za njega, da se jednim odgovorom identificira. Čim postaje broj mogućih odgovora viši, tim se on više čuti kao u jednoj dvorani, okružen od tisuću ogledala i maska, i on se sam sebi čini nejasan. Čim više znamo o čovjeku, tim važnije postane pitanje, da li sve o njemu znamo, što je važno da se zna.

Ili zanmo danas više nego prije o smislu čovjekova života, o smislu ljubavi, boli i smrti? Odgovor na ovo pitanje je tužan ali jasan.

Naš život sličan je duhovnom kaosu i neredu, koji se približuje vrlo blizu ludosti. Čovjek identificira se sa mnogovrsnim funkcijama i ulogama, ali on se plaši pitanja, tko je on sam. Starih i novih nauka za spasenje ima dosta; oni kanu zapuniti

vakuuum, koji je postao kroz raspad zapadne i kršćanske tradicije. Većinom su na jedan opasan način prosti i totalitarni. Još opasnija je misao, koju zastupa Friedrich Nietzsche. Na važna pitanja o smislu života, on se samo nasmije. Pitanja blaženstva postoji za njega u banalnom zadovoljenu svojih potreboća.

Naš društveni poredak, koji je kroz industrijalizaciju postao jednodimenzionalan, izveo je "jedno-dimenzionalnog čovjeka". Kroz propagandu on nama zavarava (vorgaukeln) komercijalno i reknokratično ispunjenje svih naših čovječih čeznja i ufanja. Pitanje za više dimenzije realnosti on unaprijed isklučí. U znanosti se također ne može dati odgovor na pitanje osebnosti i odredbe čovjeka. Ovo pitanje nema u današnjem životu pravog mjesta.

To je karakteristično za epohu dominacije apstraktnih brojeva, zakona i strukture - za epohu bez čovjeka - za nečovječju epohu. U slučaju mogućnosti, da se sve poračuna, stavi se pitanje da li ne postoji mogućnost, da konačno čovjek postane bez lica. Ne postoji pogibeo, da čovjek pade na stepen životinje?

Zapravo postoji čovjek u današnjem životu sve više nečovječan, ličnost čovjeka postane sekundarno. Mogućnost za individualni način života postaje manja. Sve jasnije izgleda, da taj na čovjeka koncipirani život, nije od prvih početaka human, nego da napravi nove vrsti ovisnosti i briga.

U realnosti ne dozivimo čovjeka u svojoj jakosti nego u pravom redu svojoj slabosti. U pogledu stvarnosti, tako dolazi, da je čovjek učenik čarobnjaka, koji je zazivao duhove, od kojih se ne more odvojiti. On vidi sebe u svojoj slabosti na primjer predanoga tehniki koju je on sam stvorio.

Čovjek je sam sebi na korist napravio tako perfektan sistem, da se sada zapliće u svojoj mrizi i da ne vidi izlaza.

Jedna od najvećih sadašnjih opasnosti je gubitak "humane dimenzije" našeg čovečanstva. Ne postoji u tome, da su neke povijesne karakteristike našeg života kao čovjeka došle do kraja. Takve promjene mišljenja dogodile se više puta u povijesti. One daju čovjeku mogućnost, da se drugačije razvije.

Opasnost postoji sve više u tom, da čovjek ne postavi više pitanje o svom životu.

Pitanje o sebi baš napravi čovjeka čovjekom. U svakom drugom pogledu čovjek je na mnogostruki način zapleten u prirodu i društvo, a svakom drugom determiniran i manipuliran je. Razlikuje se od svih drugih živih bića time da ovu svoju nevolju spozna i da trpi od toga.

Njegova je veličina, da se u svojoj bijedi može sam sebe postaviti u pitanje. Čak u svijesti vlastite bijede uvidja svoje veličine.

Da on može pitati, je njegova sloboda, kojom se on može sam sebi i okolici nasuprot staviti i može da reče "ja". U ovom pitanju za sobom samim biva čovjek najveća tajna za čovjeka. Ako on nebi ovo pitanje postavio, znao bi konačno, što se događa s njim, tad se nebi ništa s njim događalo: On bi bio kao čovjek na koncu. "Riješena zagonetka" čovjeka bila bi tada konačno riješenje čovječnog bitka.

VAŽNE OBLJETNICE U S R HRVATSKOJ U 1973. GODINI

Osvrnuti se na kulturno-povijesnu pozornicu Hrvatske basti-
ne, znači, zaustaviti se na nekoliko značajnih obljetnica
kojima obiluje 1973. godina, vrijednih od kulturnog, povi-
jesnog i političkog značaja. Govori se, a i piše, da je
1973. godina Gupčeve bune, Krležina godina, Goranova, Grgina
itd. Tako i jest, svi su oni od neprocjenjivog značaja za
bolji sutra koji se rodio pred četiristo godina u duši
"priprostog" seljaka Matije Gupca u hrvatskom Zagorju, u
kojem je progovorio zajednički buntovnički duh seljaka koji
se nije mirio sa nesnosnom situacijom tadanjeg feudalnog
vremena.

Posvetimo zato nekoliko riječi tom historijskom velikom
događaju - preteci za bolji sutra, s e l j a č k o j
b u n i M a t i j e G u p c a .

Na dan 28. siječnja 1573. godine počela je Velika seljačka
buna hrvatskih i slovenskih seljaka-kmetova. Bila je to
seljačka buna plemenita, po ljudskom vapaju za bolji život
čovjeka. Ta je buna po sebi bila opravdana ("Pobuna nije
sama po sebi plemenita već po onome što traži "Camus). Pro-
matramo li Gupcevu seljačku bunu, moramo konstatirati da
je ona univerzalnog karaktera čovječanskih težnji. Stoga
je ona bliska i razumljiva svakomu tko ljubi slobodu, jed-
nakost i pravdu.

Seljak u Hrvatskoj i Sloveniji 16. vijeka živio je životom
"sramotnijim nego što je bio život rimskog roba" (Krleža).
Taj je seljak ipak smogao snage i svijesti da se pobuni
protiv ugnjetavanja feudalaca i kraljeva, čemu je pretho-
dio skolastički duh srednjega vijeka.

Matija Gubec, rođeni Stubičanac (Donja Stubica nedaleko
Zagreba na sjever), nije mogao trpjeti zlodjela zloglasnog
feudalca Tagyja. Digao se zajedno sa seljacima i svijesno

je pošao kao vođa u borbu svega sa 12000 pobunjenika kojima se kasnije pridružuje mnogo više potlačenih i obespravljenih. Seljačka je buna 1573. trajala svega dvanaest dana. Usprkos tako kratkom trajanju ona je ipak ostavila neizbrisivi trag u prošlosti naroda Jugoslavije. Ona je svjetlo sjeme baceno u napadenu zemlju malih ljudi iz uvijek iznova izrasta svijest slobode, jednakosti i sloge.

Svršetak bune završio je tragično 9. veljače 1573. kod Stubičkih toplica kad su poraženi seljaci, a Matija Gubec uhvaćen i na zvijski način mučen (na trgu Sv. Marka u Zagrebu, Gornji grad) iza čega bi rasječen na komade.

Seljačka je buna bila i jest izvor nadahnuća umjetnicima i pjesnicima i svim ljudima koji su u njoj gledali i gledaju svjetlo socijalne pravde i društvene slobode. U hrvatskoj kulturi Seljačka buna biva pravi izvor mnogih umjetničkih ostvarenja. Istaknimo samo neke. Prije svega Šenoin roman "Seljačka buna", Bogovićeve drama "Matija Gubec" i niži drugih. Najveći umjetnici hrvatskog naroda posvetili su značajni dio svog opusa toj veličanstvenoj stranici povijesti. U prvom redu Miroslav Krleža sa svojim Baladama Petrice Kerempuha (kroz koje je progovorio čovjek-seljak-kmet).

Neprolaznu vrijednost dali su hrvatskoj kulturi K. Hegedusić sa svojim likovnim opusom seljačke bune, V. Radauš sa svojim Petricom Kerempuhom, koji se ubraja među najistaknutije radove hrvatske plasike i niži drugih kipara. Snimljen je film o Seljačkoj buni na sceneriji V. Mimice. Neprocjenjivo vrijednu dokumentarnu ediciju "Seljačka buna 1573". izdao hrvatski povjesničar Josip Adamček 1967.

Spomenimo i to da je ovogodisnja 400. obljetnica Seljačke bune održana pod pokroviteljstvom predsjednika Republike, bas na tlu na kojem je buna započela i bila ugušena u moru seljačke krvi u Stubici.

U stubickom kraju jos i danas snazno zive uspomene na tu bunu. Cujmo kako danasnji stubicanci zamisljaju svog Gupca (VUS 31. sijecanj, 1973.) "Gubec je bil kak i ja danas, zemljoradnik.

Samo on je to bil u jednom prošlom vremenu, i bil je visok, plečat, kak vsi Zagorci. On je valjda imel vinograd i pil je vino kak i mi danas "(Josip Darapi)

"Imao je velike crne škornje" (Ankica Darapi)

"Kak oficir jedne vojske" (Stjepan Milek)

"Na pravdi je zginul" (Ivan Klajujčić)

"Jel je kuruzni kruh" (Stjepan Stakor)

"A imel je kozulec od janjca" (Janko Martek)

"Miran dok ga netko ne dirne" (Ivan Jurin, učenik 7. raz. osn. škole).

Eto takav je Gubec u očima današnjih stbicanaca. A kakav je Gubec izgledao zaista i 9. veljače 1573. o tome nam svjedoči biskup Juraj Drasković.

Biskup i ban Juraj Drasković izvijestio je 11. veljače 1573. kralja Maksimilijana II o Alapićevoj pobjedi nad ustanicima kod Stubičkih toplica 9. veljače 1573. i predložio da se Gupca okruni usijanom zeljeznom krunom.

(Latinski tekst biskupova pisma objavio je F. Rački (Starine VII, 211-12) Hrvatski prijevod glasi:

Posvećeno Carsko Veličanstvo! Ponizno preporučujem ... Nedavno minulih dana izvijestio sam Vaše Posvećeno Veličanstvo kako stoji stvar s pobunjenim kmetovima, te kako je 6. ovog mjeseca razbijena ona gomila pobjesnjelih seljaka koja je divljala između Save i Kupe. Sada javljam Veličanstvu da su razbijeni i oni seljaci koji su na najokrutniji i bezbožni način pustosili između Save i Drave, između gorja u blizini Varaždina i Zagreba .....

I ovdje je poginulo vrlo mnogo pobunjenika, malo ih je pobjeglo, mnogo ih je zarobljeno, a među njima i nekoliko njihovih vođa, koje su sami nazivali kapetanima. Od njih ćemo već, pomoću svih odgovarajućih sredstava, saznati tko je bio začetnik tolike bune i nanio tolike porazne udarce i doveo u toliku opasnost kraljevinu Vašeg Posvećenog Veličanstva.

Jednog od njih, što ga zovu Gubec Beg i nedavno su ga izabrali za kralja, okrunit ćemo zeljeznom-i to uzarenom krunom, za primjerdrugima, ako se Vaše Veličanstvo s time slaze. O tome i

o drugim stvarima čekam obavijest od Vašeg Velicanstva. Neka vječni Bog ... Dana 11. veljace 1573, Zagreb.

Iz pisma je vidljiva biskupova pastirska "milosrdnost" koja je stitila interese feudalaca - svoje interese.

Sve se to događalo u vremenu kad su pradjedovi Gradiscanskih Hrvata stizali na austrijsko tlo bježeći pred Turcima da bi sačuvali slobodu i pravo na svoju egzistencijalnost sve do dana današnjega.

.....

80. GODISNJICA rođenja MIROSLAVA KRLEZE

Spomenusmo da je ova godina i Krlezina godina. Ove godine, 7. srpnja navršila se 80 godina od njegovog rođenja i 60 godina književnog rada. Čovjek iz cijeg je pera potklo pedeset svezaka poezije i proze. Čovjek tisuću objavljenih tekstova - romana, pripovijesti, drama, eseja, polemika, putopisa, filmskih scenarija, rasprava o umjetnosti, literaturi, filozofiji, glazbi i politici; još uvijek agilan i aktivan s perom u ruci, danas direktor Leksikografskog Zavoda u Zagrebu, urednik Enciklopedije Jugoslavije.

Po čemu je Krleza ono što je za "Pariz bio Balzac i Zola, za Dublin Joyce" kako ga naziva Njujorska "Saturday Review", a čime Njujorski izdavač "Vanguard Press" reklamira zbirku pripovjedaka Miroslava Krleže, pod naslovom "Cvrčak pod vodom" najnoviji prijevod Krleze na engleskom.

Cini mi se da je Krleza, a to i jest, velik po tome, što je trajni buntovnik protiv "ljudske gluposti", a za bolji humanizam čovjeka. Zastirao je svoju melodiju na čitavim "orguljama" svojeg bića, na sve registre svoje cjelovitosti - duše. Krleza je najsvestraniji književnik hrvatske moderne književnosti, ne samo po tome što se javio u svim rodovima književnosti, nego baš u tom, što je svim tim vrstama dao svoju celovitost izrazajne impresivnosti. Njegova su djela prevedena na: njemački, francuski, mađarski, skandinavske i sve slavenske jezike a rijetko su se pojavljivala na engleskom, do danas svega tri puta.

"Povratak Filipa Latinovicza" tiskan je 1959.g.u Londonu, deset godina kasnije objavio ga je i "Vanguard" u New Yorku, a početkom ove godine objavljena je i spomenuta knjiga pripovjedača. Priprema se i objavljivanje romana "Na rubu pameti".

Govoriti o Krležinom književnom stvaralaštvu, gotovo je ne moguće u ovih par rečenica, on je ne izreciv, njega ne može nitko doreći.

Peti po redu ovogodišnji sabor čakavskog pjesništva održan u Žminju 6.lipnja, imao je karakteristiku znanstvenog skupa na kojem je bilo riječi o dijalektalnoj komponenti u djelima miroslava Krleže.

Sto da kažemo u ovako zbijenim redcima o Krleži ? Jedino to da u hrvatskoj književnosti Krleza ostaje neugasiva luč generacijama pri cijem bi se svjetlu trebala graditi bolja sutrašnjica.

.....

85 GODINA ŽIVOTA PREDsjedNIKA JAZU

dra Grge Novaka

Početkom travnja o.g. (2.IV.) predsjednik jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti prof.dr.Grga Novak, poznati povijesničar i arheolog, navršio je svojih 85 godina života.

Na dužnosti predsjednika JAZU nalazi se od 1958. godine sve do danas iako u visokim godinama starosti, ali još uvijek svjež i marljiv naučnik, Dr.Grga Novak je uz don Franju Bulica najistaknutiji povijesničar koji je svoj rad usmjerio pretežno na ostraživanje Dalmacije od prethistorije do danas. Rezultati njegovih istraživanja ogledavaju se u niz znanstvenih rasprava, te djelima: "Nase more, Zgb. 1927. (2.izd.1932) "Proslost Dalmacije", I-II, Zgb. 1944. "Hvar", Bg.1924. (2. izd. Zgb, 1960. pod naslovom: Hvar kroz stoljeca), "Povijst Splita I-II, Zgb. 1957-61.

Kao arheolog dosao je do otkrica od prvorazredne važnosti. Ustanovio je da je covjek dosao jos u paleolitu u hrvatske krajeve. Njegova su istraživanja usmjerena pretežno na neolit kojeg je počeo istraživati pod utjecajem profesora u Beču, gdje je svojevremeno studirao.

Dr. Grga Novak rođeni Hvaranin kad je prilikom svog 85-tog rođendana bio upitan: "Kad pogledate untrag, koje Vam je razdoblje života ostalo u najtrajnijoj uspomeni ? "

Rekao je: - Mnogo sam o teme razmišljao. Moram reći da se teško opredjeljujem. Volim čitav život, iako je on više puta grub. Posebno Vam to moram reći kao stručnjak koji je mnogo toga morao progutati i presutjeti. Mladost je ipak najljepša doba jer ona na svojim leđima sve najlakše ponese. Moja je mladost protekla u znaku najvećeg siromaštva. Odgojen sam u težačkoj, ribarskoj obitelji. Gimnaziju sam završio u Travniku. Otac mi nije mogao mnogo pružiti, jer je imao još desetero djece. Tako sam sveučilište završio kako sam znao i umio, često sam gladovao. Najviše sam se radovao praznicima, jer su mi to vrijeme moji roditelji nastojali uljepšati kako god su mogli.--(Intervju za list "OKO" Br.1 1973).

Akademik dr.Grga Novak obični je čovjek koji se zna približiti svakome, počev od ribara, težaka, zemljoradnika .... Još kao student bio je propagator ideje "Zemlju mora uživati onaj koji je obrađuje". Čovjek koji voli današnju mladost i vodi brigu o njenom duhovnom razvitku, o humanosti mladog čovjeka. To je čovjek koji je "oštar protivnik dirigirane historije", čovjek koji je govorio "historijsku istanu i nije bio oduševljeno pozdravljen", svijestan da se u historiji ne smiju praviti kompromisi. Njegova je ličnost od velike važnosti za kulturno-povijesni razvitak Hrvatske i njegovi doprinosi su od neprocjenjive vrijednosti za povijest i arheologiju uopće.

.....

60. obljetnica rođenja i 30. obljetnica smrti
velikog pjesnika IVANA GORANA KOVACICA

"svojom tragičnom smrti u tridesetoj godini života, aureolom borca i književnika, tajnom nepoznatog groba, zloslutnim obistinjenjem svoga fizičkog završetka i Goran je postao svojevršnom legendom, a putem nje i privlačnom temom za svoje mnogobrojne književne i osobne prijatelje, kao i za nepoznate štovatelje svojega djela "(Joža Skok, "Dozivi Gorana", izd. "Zrinski", Čakovec, 1973.str.215. Ovo par redaka hrvatskog književnog kritičara, neka nam posluži kao mali portret Gorana,

čija je književna stvaralačka moć mnogo veća, a opet sva stopljena u jednom njegovom remek-djelu u poemi "JAMA".

MOJ GROB

U planini mrkoj nek mi bude hum,
Mađ njim urlik vuka, crnih grana šum,
Ljeti vječan vihor, zimi visok snijeg,
Muku moje rake nedostupan bijeg.
Visoko nek stoji, ko oblak i tron,
Da ne dopre do njeg niskog tornja zvon.
Da ne dopre do njeg pokajnički glas,
Strah obraćenika, molitve za spas.
Neka šikne travom, uz trnovit grm,
Besput da je do njeg, neprobojan, strm.
Nitko da ne dede, do prijatelj drag -
I kad se vrati, nek poravna trag.

Ivan Goran Kovačić

Kao da je znao što ga čeka, bio je prorok samom sebi, Goran je već tada mnogo toga naslućivao. Slutnja je postala stvarnost njegovog fizičkog svršetka, trideset godina leži negdje u šumi za čiji se grob još dandanas ne zna. Da li je Goranov fizički odlazak iz ovog života zaista odlazak od nas zauvijek? Sigurno ne. Trideset godina smrti, trideset godina neprestanog prisustva Goranovog, među njegovim prijateljima i onima kojima je postao poznat preko poeme "JAMA".

Krv je moje svijetlo i moja tama.
Blaženu noć su meni iskopali
Sa sretnim vidom iz očinjih jama;
Od kaplja dan bijesni oganj pali
Krvavu zjenu u mozgu, ko ranu.
Moje su oči zgasle na mome dlanu.

(I. pjevanje)

Nije nam moguće o svim pjevanjima govoriti u ovako malo prostora. Naglašujući moramo ipak reći, da je Goran poemom "JAMA" tvorac najvećeg ostvarenja u Hrvatskoj i jugoslavenskoj književnosti. U poemi je ocrtao zvižerska mucenja 2. svjet. rata sa svim pojedinostima. Ona je optužba protiv fašizma, protiv vlasti noža, protiv rasizma, protiv svih nasilja uopće na svijetu. Tu bi poemu trebao pročitati svaki tko ljubi mir a mrzi rat, trebali bi je pročitati svi akteri današnjih nasilja širom svijeta. Po svojoj poruci "JAMA" je univerzalna, vječita težnja da više nikad ne bude čovjek zvižer čovjeku !

U Lukovdolu u Gorskom kotaru, rodnom mjestu Ivana Gorana Kovačića, 10. lipnja o. g. bilo je svečanije no i kad do sad. Evocirale su se uspomene na drugovanja s pjesnikom, recitirale se pjesme - njegove i o njemu - odzvanjala muzika na njegove stihove. Ta je manifestacija Goranu u čast sedma po redu u njegovom rodnom kraju dala još jedan nezaboravni pečat Goranu, mučeniku, Ivan Goran Kovačić poginuo je 19. srpnja 1943 g. od četničke ruke u blizini Foče, velikom neumrlom pjesniku.

Priredio A. J. Dvorišćak

U kavani razgovaraju dva muži:

- Gledam ove mlade ljude ... Kakove brige oni imaju? Nikakove. Baš nikakove! Kako bi bilo dobro da se jur i mi malo odmorimo, da napustimo djelo.
- Vjerujte, i ja jedva čekam na penziju ...
- Kako dugo jos imate do penzije?
- Ako se ne stane ča nepredvidjenoga, za tridesetpet ljet ću biti penzioner.
- Nenavidan sam. Ja moram cekati jos tridesetsedam ljet ...
- Ne tugujte zbog toga! Vrijeme brzo prolazi. Niti ne primjetite- i jur je odletio jedan tajedan. Nije nedostizno tih tridesetsedam ljet.
- Imate pravo ... Nedavno sam još naukovao, a danas sam jur pomocnik ... Jur skoro ljeto dana ... Znete, jur sam sve tako lipo isplanirao: kada idem u penziju stanovat ću kod svoje kćerke.
- Nisam znao da imate kćerku!
- Jos nimam, ali ću imati. Ako se morebit neću dobro osjećati kod kćerke, -kakva su danasnja djeca - vratit ću se svojoj ženi, od ke sam se rastao ...
- Nisam ni znao, da ste se oženili, čak i rastali!
- Još se nisam oženio, ali predvidjam da ću se oženiti "za cijeli život" kad najdem onu pravu. Pet ljet ćemo živiti zajedno, onda ćemo se rastati.
- Otkude znate da ćete se rastati?
- Poznam sebe. Takove sam ljubomorne naravi.
- Lipo je, da toliko gledate u buducnost. Ali dotleće još mnoge vode poteci Dunavom.
- To je sigurno: Jur bih jako volio biti u penziji, ali nešto se i plašim. Onda je človik upućen na svoju dicu, a u tome nima hvale. Vidite onoga starijega človika, tamo na kraju šale?
- Vidim.
- Siromah živi u dosta teškim okolnosti, jer njegova egoistična kćerka ne pomaže svojemu staromu ocu!
- Otkude poznate staroga?
- Ja sam mu sin!